

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א
רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

י"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

ל.ה.ו. - פרשת חיי שרה-תשע"ט

טוב עין הוא יבורך

ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר, וברבינו בחיי כתב שארבע מאות בגימטריה רע עין, עפרן (חסר ו"ו כפי' רש"י בפסק טז שהיה אומר הרבה ועושה מעט) בגימטריה ארבע מאות וכמו' בחזקוני, עשיו בא וארבע מאות איש עימו, וכן בגמ' במס' ברכות נא: איתא, עולא אקלע לבי רב נחמן, כריך ריפתא בריך ברכת מזונא, יהב ליה כסא דברכתא לרב נחמן. אמר ליה רב נחמן: לישדר מר כסא דברכתא לילתא. אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן: אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש, שנאמר וברך פרי בטנך - פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך. תניא נמי הכי, רבי נתן אומר: מנין שאין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש - שנאמר: וברך פרי בטנך - פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך. אדהכי שמעה ילתא, קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברא ארבע מאה דני דחמרא. אמר ליה רב נחמן: נשדר לה מר כסא אחרינא, שלח לה: כל האי נבגא דברכתא היא. שלחה ליה: ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי. עכ"ל הרי שברוב כעסה שברה ארבע מאות חביות דייקא. ויעויי' עוד במס' ב"מ פג.

ומובא בסה"ק שעפרן ביקש ארבע מאות שקל ואברהם רצה ללא בקשתו לתת לו אלף שקל כסף ועפרן ברוב פזיזותו ותאוותו ביקש ארבע מאות והפסיד שש מאות. עפרן היה רע עין- עפרן אותיות רע- ופן בגימ' עין. ואברהם היה טוב עין הוא יבורך כדכתיב ונברכו בך כל משפחות האדמה.

והנה בביאור דבר זה שארבע מאות הוא מספרם של צרי עין, נראה כי האות תי"ו היא סוף האותיות ואין לה מקום יותר להתרחב ולהוסיף כי היא הסוף, ולכן היא כוללת את צרות העין שאינו רואה ברוחב ראייתו כי את עצמו בלבד, אך מספר האלף מרמז על הטוב עין, כי הוא מרמז על האלף שהוא ראש האלף בית שממנו נמשכים כל האותיות ומרמז על הטוב עין והרחבות, ומרומז בפסוק, יוסף ה' אליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם,

והנה אמרו חז"ל במס' ב"ק פב: שא"י גודלה ד' מאות על ד' מאות פרסה, וקשה לפי"ד שהרי זה מספר של צרות עין וכיצד זה מתאים לא"י.

ונראה שהרי א"י עיני ה' אלוקיך בה, הרי שעיני ה' אין בהם גבול והם מכניסים הברכה בתוך גבולות הארץ, ומי שאינו מחובר לבורא בא"י נכנס לתוך צרות, ומעלת הארץ היא להולכים בה עם השי"ת.

והנה במסכת סוטה דף לח: ואמר ריב"ל: אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין, שנאמר: טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל, אל תיקרי יבורך אלא יברך. ואמר ר' יהושע בן לוי: מנין שאפי' עופות מכירין בצרי העין? שנאמר: כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף. ואמר רבי יהושע בן לוי: כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו, שנאמר: אל תלחם את לחם רע עין וגו', כי כמו שער בנפשו כן הוא אכול ושתה יאמר לך וגו'. רב נחמן בר יצחק אמר: עובר בשני לאוין, אל תלחם ואל תתאו. וא"ר יהושע בן לוי: אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי העין, שנאמר: וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה, וכי על לבנו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הם? אלא, לא בא לידינו ופטרנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו, לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות, לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה. ע"כ.

וכ' בבית הבחירה למאירי שם, לעולם יזהר אדם ממדת האכזריות וצרות עין אלא ירחם משלו על הצריכים כמה בני אדם מתים בסבת אכזריות וקולר תלוי בצואר מי שבידו לרחם ולא עשה דרך הערה אמרו אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי עין שנאמר ידינו לא שפכו וכו' וכי על לבנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הם אלא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה אלמא שצריכים היו להתנצל בכך ואף בשעה שצר עין מראה עצמו מרחם אין לסמוך עליו שנאמר אל תלחם וכו' והוא שאמרו כל הנהנה מצרי עין עובר בשני לאוין אל תלחם וכו' אל תתאו וכו' דרך צחות אמרו אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין שנאמר טוב עין הוא יבורך אל תיקרי יבורך אלא יברך. עכ"ל.

ויל"ע מדוע נתינת כוס של ברכה לטוב עין נפסק להלכה בסי' קפג ואילו איסור הנאה מצרי עין הוי רק דרך צחות.

והמהר"ץ חיות במבוא התלמוד פי"ט כ' וז"ל, בכל מקום שהניע לחכמינו ז"ל לדבר בגנות מידות הרעות ולספר בגנותן, איימו והפחידו בהפלגה יתירה למען החריד את השומעים שיעזבו אורח עקלקלות, וישמרו בנפשותם בזהירות יתירה, אחרי אשר יראו גודל פשעם וחטאתם, ישימו עצות בלבם לשמור עצמם מן עוונות כאלו, וסמכו גם כן דבריהם בדרכי הדרוש המקובל אצלם והגדילו באיסור הנהנה מצרי עין.

מ"מ בגמ' שם איתא, ואמר ר' יהושע בן לוי: מנין שאפי' עופות מכירין בצרי העין? שנאמר: כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף, והמהר"ל מפראג בנתיבות עולם נתיה עין טוב כ' בביאור הגמ', וביאור דבר זה, כי צרי עין כל כך פועלים בעיניהם עד שאפילו עופות השמים מרגישים בדבר כמו זה, כי עוף השמים הוא מסוגל לדברים כמו אלו שהם דברים רוחנים, כדכתיב (קהלת י) "כי עוף השמים יוליך הקול". ודבר זה ידוע אצל המבינים כי עוף השמים מוכן לקבל יותר מן שאר בעלי חיים. וכבר הארכנו בזה במקום אחר שהעוף רוחני ביותר

במה שהוא פורח באויר. ובא לומר כי צרי עין יש להם כח רוחני רע ביותר, ולכך עוף השמים שהוא רוחני מכיר ומרגיש בצרי עין. ולפיכך הרשת בחנם מזורה, שהוא פורש הרשת ונותן שם אוכל כאילו בא להיטיב להם, ובעלי עוף כנף מרגישים ואין נצודין ברשת כל כך, כי אם לא היו מרגישים היו ניצודין הרבה יותר. ופירוש הכתוב, כי קרא הרשעים שזכר לפני זה שגוזלים וחומסים - "צרי עין", כי הם הפך הטוב עין שמאיתם הברכה. ובא לומר כי הרשעים שהם פורשים הרשת לצוד הבריות, ה' יתברך מציל את הבריות מידם ומרגישים בהם בני אדם. ומדאפקיה הכתוב בלשון "כי חנם מזורה הרשת בעיני כל כנף", כי ר"ל גם עוף השמים מרגישים בצרי עין, שכל כך הם מזיקים צרי עין בכח רוחני רע ביותר.

והנראה בביאור גמ' זו, שעופות השמים המרחפים למעלה ומבטם למטה רואים בעיניהם את כל הארץ לאורך ולרוחב ועיניהם משוטטות בכל הארץ, לכן בעיניהם הרחבה מרגישים מי רחב ראייה ומי צר בראייתו, וצרי העין נובעת צרותם מכח ראותם רק את עצמם כשאינם מסוגלים לצאת מד' אמותיהם, ואילו רחבי העין רואים ומכילים את זולתם ועיניהם רואות מעל המבט השטחי בו ניחנו רוב בני האדם. ויתכן שזוהי כוונת הגמ' כל הנהנה מצרי עין עובר בלאו, לא הכוונה איסור לאו אלא שעושה מעשה שלילי שנהנה ממי שינו יודע להנות בני אדם, ולוקח הנאה מדבר שאינו עשוי לצורך הנאה, וזהו הפגם שלו, והבן. ולכאורה הדברים הללו מבוארים בדברי המהר"ל בחידושי אגדות שם וז"ל, פירוש, כ"כ כח צר עין דבק בו ההעדר, עד שמי שנהנה ממנו עובר בלאו, כי רע עין שהוא בעל העדר לגמרי וכח גדול לכך, אין הסברא שיהיה הפך זה שיקבל ממנו אחר הנאה. ורב נחמן בר יצחק אמר שהוא עובר בשני לאוין, וזה כי מצד שלוקח ממי שהוא בעל העדר ואין לו לקבל ממנו יש כאן לאו, והשני כי הוא נהנה ממנו.

מפניני הפרשה

מפרשי התורה תמהו על מיתת שרה לאחר עקידת יצחק ועל כך שנבהלה והרי זה היה רצון ה', יעוי"י בחתם סופר ועוד. כמו כן לבאר מה היה רצונו ית' במעשה העקידה חוץ מלנסות את אברהם.

והנראה בזה, שהרי הציווי היה על אברהם אך שרה כלל לא נצטוותה על זה וא"כ אין לה לכאורה שום שייכות למצוה זו ומבחינתה אם יצחק היה מת לא היה בזה שום מצוה, כי בניגוד לכלל המצוות שרצון ה' שיעשו את המצוה וגם שהמצוה תיעשה, אך בעקידת יצחק כל המצוה היתה רק שאברהם ימסור ויעשה אך לא התוצאה, ואפילו אם לא היה מלאך שמפסיק מ"מ מיתת יצחק היתה נחשבת לקרבן

אך לא למצות העקידה שעיקרה היה מסירות נפשו של אברהם, ועל כן אם היתה מיתה ליצחק לשרה לא היה כלל חלק בזה ולכן פרוחה נשמתה.

ובעומק הדברים יל"ע מדוע אכן לא נצטוו במצוות העקידה גם אברהם וגם שרה להביא את בנם המשותף לקרבן. ויתכן לבאר, דשרה היתה אימו וכל ימיה מסרה לגדלו ולחכמו ולגדלו לתורה ולמעשים טובים ולא היה לה בן אחר. אך לאברהם היה גם את ישמעאל והוא גידל את שני בניו אלו למצות מילה ותורה וכו', והקב"ה רצה לחדד ולקדש את יצחק לבן אברהם האהוב והמוקדש לשמו ית' ובניגוד לישמעאל שהוא בן השפחה על כן הוא נצטוו להקריבו קרבן קדש לה' ובכך הוא יסוד האומה הישראלית והמשכו של ראש למאמינים ולא זולתו. ואכן בפעם הראשונה בתורה מופיע ישמעאל כעם הדומה לחמור בפסוק שבו לכם עם החמור- עם הדומה לחמור כי במצות העקידה הפך יצחק לבן אברהם וישמעאל כבר לא ממשיכו אלא הדומה לחמור.

ויתכן שלכן שרה הסתלקה מיד אחר כך, כי בכך נשלם הקרבן, היא את המשך האומה כבר סיימה לעשות בכך שיצחק הוקרב ונהיה לבן אשר אהבת יצחק הממשיך של האומה, והרי אין קוראים אבות אלא לשלושה ואמהות אלא לארבעה כי הם הם מהותם לבנות את עם ישראל ללא שום כוונה אחרת ובכך שיצחק הושלם להמשיך את בנין ישראל שרה סיימה פעולתה בעולם הזה.

בפרשתן רואים כיצד אברהם דיבר אל בני חת ושלחם לדבר עם עפרון וכן אברהם שלח את אליעזר למצוא זיווג הגון ליצחק, ותמוה, מדוע לא עשה אברהם בעצמו את הדברים הנ"ל.

והנה במצות משלוח מנות הביא המ"ב בהל' מגילה סי' תרצ"ה ס"ק י"ח את דעת הבנין ציון שיש לשלוח מנות על ידי שליח, מדכתיב ומשלוח מנות. וצ"ע מדוע דוקא על ידי שליח, וראיתי ביאור נפלא בזה מהרה"ק מסאטמאר בתשו' דברי יואל דכ' דבאופן שנותן בעצמו הרי שמראה שפגש את חבירו במקרה אך אינו ניכר שמחשיבו, ועל ידי שליח מראה שזכר ממנו וחקוק חבירו על ליבו וזכר לשלוח אליו לו במקרה. וחזינן דשילחות היא דרך חשיבות שמיחד אליו ולא במקרה, ולכן ראה אברהם לשלוח שליחים לעפרון ולבתואל להראות להם שרוצה אותם בדוקא ואף יחד שליח אליהם ולא במקרה.

אלה בני ישמעאל לחצריהם לטירותם וכו'

ויל"ע מאי נ"מ חצריהם וטירותם לעניננו, והנראה בזה דכאן בא ללמדינו את החילוק היסודי בין ישמעאל ליצחק, אצל ישמעאל היו שנים עשר נשיאים לחצריהם וטירותם כל אחד חושב ודואג אך ורק לחצרותיו וטירותיו ואין ביניהם שום מאחד אלא כל נשיא מבקש נפרד, אך ליצחק יש את יעקב וממנו שנים עשר שבטים המחוברים יחדיו וכל אחד משלים את חבירו, והווי כגוף אחד תולדותיהם כיוצא בהם.